

ÖZEL EĞİTİM ÖĞRETMEN ADAYLARININ COVID-19 KORKUSU İLE BELİRSİZLİĞE TAHAMMÜLSÜZLÜK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Cahit NURİ* - Ferah İNSAN**

Öz

Çağımızda yükseköğrenim sürecinde öğrenimini sürdüren öğrencilerin belirsizliklerle yoğun olarak karşılaştıkları görülmektedir. Süreçte yaşanan belirsizlikler; duygusal, bilişsel ve davranışsal olarak bireylerin karşıt tepkiler geliştirmelerine neden olmaktadır. Bu nedenle çalışma da özel eğitim öğretmen adaylarının Covid-19 korkuları ile belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2021-2022 öğretim yılında KKTC'de Lefkoşa bölgesinde bulunan ve üniversitelerin özel eğitim bölümünde okumakta olan 160 özel eğitim öğretmen adayları oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak "Demografik Bilgi Formu" "Covid-19 Korkusu Ölçeği" ve "Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler doğrultusunda; Özel eğitim öğretmen adaylarının Covid-19 korku düzeylerinin yüksek olduğu, kadın öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarına oranla daha yüksek Covid-19 korkusu algıladıkları saptanmıştır. Aynı zamanda adayların yaşlarının artmasıyla Covid-19 korku algılarında da anlamlı düzeyde bir artış olduğu ve Hayatını kaybeden bir yakını olma durumuna göre öğretmen adaylarının Covid-19 korku düzeylerinin yüksek olduğu ortaya çıkan bulgular arasındadır. Adayların belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin yüksek olduğu ve 19-22 yaş grubundaki adayların daha üst yaş gruplarındaki adaylara göre belirsizliğe tahammülsüzlük ve alt boyutları olan ileriye yönelik kaygı ile engelleyici kaygı düzeylerinden daha düşük puanlar aldıkları saptanmıştır. Covid-19 hastalığını geçiren adayların belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği genelinden ve ölçekteki ileriye yönelik kaygı alt boyutundan aldıkları puanlar hastalığı geçirmeyenlere göre yüksek bulunmuştur. Aynı zamanda Covid-19 hastalığından bir yakını kaybetmiş olan özel eğitim öğretmen adaylarının belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği genelinden ve ölçekteki ileriye yönelik kaygı alt boyutundan aldıkları puanların yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Covid-19 korkusu ile belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyi arasındaki korelasyonlara bakıldığında adayların belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan ileriye yönelik kaygı ve engelleyici kaygı alt boyutlarından aldıkları puanların artmasıyla, Covid-19 korkusu puanlarının da arttığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Pandemi, Özel eğitim öğretmen adayı, Covid-19 korkusu, Belirsizliğe tahammülsüzlük.

Investigation of the Relationship Between Special Education Teacher Candidates' Fear of Covid-19 and Intolerance to Uncertainty Levels

Abstract

In our time, it is seen that students who continue their education in higher education encounter intense uncertainties. Uncertainties experienced in the process; It causes individuals to develop opposing reactions emotionally, cognitively and behaviorally. For this reason, the study aimed to examine special education teacher candidates' Covid-19 fears and intolerance of uncertainty levels according to different variables. Relational scanning model was used in the research. The study group of the research consists of 160 special education teacher candidates who are in the Nicosia region of TRNC and studying in the special education department of universities in the 2021-2022 academic year. "Demographic Information Form", "Covid-19 Fear Scale" and "Intolerance of Uncertainty Scale" were used as data collection tools in the research. In line with the data obtained in the research; It has been determined that special education teacher candidates' Covid-19 fear levels are high, and female teacher candidates perceive a higher fear of Covid-19 than male teacher candidates. At the same time, it is among the findings that there is a significant increase in the candidates' perception of Covid-19 fear as their

* Yrd. Doç. Dr., Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, cnuri@ciu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-0805-1972>

** Uzman, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, ferahinsan80@hotmail.com, <https://orcid.org/0009-0006-7518-7633>

age increases, and that the Covid-19 fear levels of the teacher candidates are high depending on whether they have a relative who has lost their life. It was determined that the candidates' intolerance of uncertainty levels were high and that the candidates in the 19-22 age group received lower scores on intolerance of uncertainty and its sub-dimensions, anticipatory anxiety and inhibiting anxiety, than the candidates in the older age groups. The scores of candidates who had Covid-19 disease in the overall intolerance of uncertainty scale and in the prospective anxiety sub-dimension of the scale were found to be higher than those who did not have the disease. At the same time, it is among the findings that there is a significant increase in the candidates' perception of Covid-19 fear as their age increases, and that the Covid-19 fear levels of the teacher candidates are high depending on whether they have a relative who has lost their life. It was determined that the candidates' intolerance of uncertainty levels were high and that the candidates in the 19-22 age group received lower scores on intolerance of uncertainty and its sub-dimensions, anticipatory anxiety and inhibiting anxiety, than the candidates in the older age groups. The scores of candidates who had Covid-19 disease in the overall intolerance of uncertainty scale and in the prospective anxiety sub-dimension of the scale were found to be higher than those who did not have the disease. At the same time, it was concluded that the scores of special education teacher candidates who lost a relative due to Covid-19 disease were high in the overall intolerance of uncertainty scale and in the forward-looking anxiety sub-dimension of the scale. When looking at the correlations between the fear of Covid-19 and the level of intolerance of uncertainty, it was determined that as the scores the candidates received from the overall intolerance of uncertainty scale and the anticipatory anxiety and inhibiting anxiety subscales in the scale increased, their fear of Covid-19 scores also increased.

Keywords: *Pandemic, Special education teacher candidate, Fear of COVID-19, Intolerance of uncertainty.*

1. Giriş

COVID-19 pandemisi, dünya çapında birçok sektörü etkileyen bir küresel olaydır; ancak, eğitim sektörü üzerindeki etkileri özellikle belirgindir. Pandemi nedeniyle, eğitim kurumları, salgının yayılmasını önlemek amacıyla sınıf eğitimlerini askıya almak veya sınırlamak zorunda kalmışlardır. Bu durum, öğrencilerin ve öğretmenlerin eğitimlerini ev ortamlarına taşımalarını gerektirmiştir. Öğrenciler ve eğitimciler, uzaktan eğitim platformlarına ve teknolojik çözümlere hızla uyum sağlamak zorunda kalmışlar, aynı zamanda, öğretmen adayları da pandeminin başından beri COVID-19 hastalığının yayılma riski ve kişisel sağlık güvencesi gibi endişelerle karşı karşıya kalmışlardır. Bu süreç, eğitim alanında büyük bir belirsizliği beraberinde getirmiştir (Elçi & Nuri, 2022).

Belirsizlik, insan yaşamının ayrılmaz bir parçasıdır ve sıklıkla anlaşılması zor bir kavramdır. Bu belirsizlik, hayatımızın her anında ve sürekli olarak karşımıza çıkabilen bir gerçektir. Belirsizliği tanımlayan en temel özellik, kesin bir sonucun bilinmemesi durumudur. Belirsizlik, insanların hemen her alandaki kararlarını etkileyebilen evrensel bir gerçeklik olarak ortaya çıkar (Rosser, 2019; Nuri & Gökşin, 2023). Belirsizlik, bir olayın veya eylemin sonucunu önceden tahmin etme yeteneğini sınırlayan bir faktördür. Bu belirsizlik nedeniyle, bireyler gelecekteki olayların sonuçlarını öngörememek ve önceden bilememek durumunda kalabilirler. Bu durum, insanların hayatlarını planlama ve kontrol etme çabalarını zorlaştırabilir (Buhr & Dugas, 2002). Psikolojik açıdan bakıldığında, belirsizliğin insanların duygusal durumunu etkileyebileceği görülmektedir. Belirsizlik, genellikle negatif duygusal tepkilere neden olabilir ve kişilerin endişe, kaygı ve belirsizlikle başa çıkmak için çeşitli stratejiler geliştirmelerini gerektirebilir (Crigger, 1996; Rosser, 2019). Belirsizlikle karşılaştıklarında, insanlar bu durumu anlamlandırmakta zorlanabilirler ve bilişsel veya duygusal tepkiler geliştirebilirler. Belirsizlik, birçok olayın önceden tahmin edilememesi veya açıklanamaması durumu olarak kabul edilir (Neuliep & Ryan, 1998).

Belirsizliğe tahammülsüzlük ise, bir bireyin inançları nedeniyle duygusal ve bilişsel düzeylerde olumsuz tepkiler verme eğilimini ifade eder (Buhr & Dugas, 2009). Bu önemli kavram, özellikle depresyon ve anksiyete bozuklukları gibi psikolojik sorunların anlaşılması ve ele alınmasında dikkate değer bir faktördür (Carleton vd., 2012). Belirsizliğe tahammülsüzlüğün etkilerini inceleyen çalışmalar, yeme bozuklukları ile pozitif bir ilişki (Sternheim vd., 2017) ve obsesif kompulsif kişilik bozukluğu gibi

durumlarla olumlu bir ilişki bulmuştur (Wheaton & Ward, 2020). Ayrıca, belirsizliğe tahammülsüzlük, psikopatoloji, manipülatif davranışlar (mahyavelcilik), narsisizm (Sabouri vd., 2016) ve olumsuz mükemmeliyetçilik algısı gibi kişilik özellikleri ile pozitif bir ilişki göstermektedir (Williams & Levinson, 2021). Ancak, belirsizliğe tahammülsüzlük ile açıklık kişilik özelliği ve dışa dönüklük özellikleri arasında negatif bir ilişki olduğu belirtilmektedir (Sternheim vd., 2017). Bu, belirsizlikle başa çıkma yeteneğinin kişilik özellikleriyle karmaşık bir ilişki içinde olduğunu göstermektedir.

Çağımızda yükseköğrenim sürecinde öğrenimini sürdüren öğrencilerin belirsizliklerle yoğun olarak karşılaştıkları görülmektedir (Aksoy vd., 2021; Avcı & Akdeniz, 2021; Çarkıt, 2021; Kilit vd., 2020). Süreçte yaşanan belirsizlikler; duygusal, bilişsel ve davranışsal olarak bireylerin karşıt tepkiler geliştirmelerine neden olmaktadır. Buhr ve Dugas (2002) belirsizliğe karşı tahammülsüzlüğü, yaşantı boyunca karşılaşılan belirsizliklere karşı; duygusal, bilişsel ve davranışsal olarak geliştirilen negatif özellik taşıyan tepkiler olarak ifade etmektedir. Dolayısıyla bütün bireylerin, üniversite öğrencilerinin, öğretmen adaylarının içinde olduğu bu kategoride belirsizliklerle karşı karşıya kaldıklarında geliştirdikleri bu negatif özellik taşıyan davranışlar; çalışma alanı açısından oldukça hassas ve önem arz etmektedir. Özel eğitim öğretmenlik alanında gelecek süreçlerde özel gereksinimli bireylere hizmet vermek amacıyla Covid-19 salgını sürecinde, profesyonel uzmanlarla alt yapıları doldurulan özel eğitim öğretmen adaylarının belirsizliklere karşı tahammülsüzlük düzeylerinin incelenmesinin büyük önem taşıdığı düşünülmektedir. Uzaktan eğitim sürecinde yeni düzenlemelerden biri olan eğitim-öğretim sürecinde halihazırda öğrenci olan öğretmen adaylarının, belirsizlikler neticesinde; motivasyon yetersizliği, öz-disiplin kurmada zorlanma ve zihinsel sağlık sorunlarını da kendilerine dert etmeleri kaçınılmaz olmuştur (Taşçı, 2021). Psikolojik sağlığın üst seyirlerde yol almasının oldukça önem taşıdığı öğrencilik süreci, bu nedenle farklı problemlerle karşı karşıya kalmıştır (Geçgin & Sahraç, 2017; Tortumlu & Uzun, 2023).

Toplumda yaşamını sürdüren bireylerin Covid-19 virüsüne yakalanma endişesi ve kaygısı Ahorsu vd. (2020), tarafından Covid-19 korkusu olarak açıklanmaktadır. Birçok araştırma Covid-19 korkusu olan bireylerde hissedilen yaşam doyumu düzeyinin (Gündoğan, 2021; Satıcı vd., 2020) ve fiziksel, bedensel, zihinsel iyi oluşun olumsuz şekilde etkilendiğini (Satıcı vd., 2020) göstermektedir. Bu korkunun anksiyeteyi şiddetlendirdiği (Cevher vd., 2021; Wang vd., 2020), umutsuzluğu arttırdığı (Sarıçalı vd., 2020) ve bireyin kendi kendini toparlama becerisini kısıtladığına (Gündoğan, 2021; Haktanır vd., 2020) neden olduğu saptanmıştır. Aynı zamanda yapılan bir meta analiz çalışmasında bireylerde var olan COVID-19 korkusunun; stres ve travmatik stres, uyku düzensizliği, anksiyete gibi sağlığı etkileyen problemlerle ilişkili olduğu tespit edilmiştir (Şimşir vd., 2021). Araştırma verilerinden elde edilen bulgular neticesinde Covid-19 korkusunun bireylerdeki psikolojik iyi oluşu da olumsuz yönde etkilediği belirtilmiştir (Özer vd., 2023; Parashar & Aleem, 2022). Yalnızlık (Parlapani vd., 2020) umutsuzluk (Kıran vd., 2020) ve olumsuz inançlar (Kıvanç & Karataş, 2018), belirsizliğe karşı tahammülsüzlüğün bir getirisi olarak ortaya çıkmış, bireyi olumsuz yönde etkileyebilecek olgulardandır. Yapılan çalışmalar belirsizliğe tahammülsüzlüğün ruminasyonu (Arbona vd., 2021; Satıcı vd., 2020) ve yaşam doyumu hissini azalttığını iyi oluş düzeyini de zayıflattığını göstermektedir (Geçgin & Sahraç, 2017; Wheaton & Ward, 2020). Belirsizlikler bireylerin, düşünsel ya da duygusal davranışlarının yönünü bulamaması olarak açıklanabilir. Dolayısıyla yaşamın dönüm noktası olarak benimsenen yükseköğretim sürecinde; süreç sonunda, gelecek zaman algısının, amaçların ve planlar belirsizliğe tahammülsüzlüğün zedeleyebileceği durumlardandır. Kişilerin olgunluk düzeyinin yeterli aşamalardan geçmesiyle, hayata bakış açılarının şekillenmesi, tutumların gelişmesi, olayların karşısındaki duruşların güçlü olması, olayları yorumlama becerileri ve olaylara olan bakış açıları da gelişmektedir. Bu açıdan bakıldığında, bilişsel, duygusal ve davranışsal girdi ve çıktıları olan belirsizliğe tahammülsüzlük özellikle üniversite öğrencilerinin tutumlarının şekillenmelerinde büyük rol oynamaktadır. Yüksek düzeyde belirsizliğe tahammülsüzlük durumunun yaşanması bireylerde; duygusal, bilişsel ve psikolojik

sorunların yaşanmasına bu sorunlar akabinde de uzun vadeli hedeflerin gerçekleşmesinin sekteye uğrayabilmesine neden olabilmektedir (Yang vd., 2021).

Üniversite öğrencilerini ele alan bir çalışmada belirsizliğe karşı tahammülsüzlük ile Covid-19 korkusu arasında pozitif yönde ilişki olduğu saptanmıştır (Duman, 2020). Araştırma da Covid-19 korkusunun belirsizliğe karşı tahammülsüzlüğün yordayıcısı olduğu görülmektedir. İnsanlar yapısı gereği gelecek tehditlerin farkına varmak, bir miktarda olsa kontrol edebilir özellik kazanmak isterler (Saticı vd., 2020). Bu nedenle bu çalışmada Covid-19 pandemisi sürecinde bütün öğretmenlik alanlarında olduğu gibi özel eğitim öğretmenliği alanı öğretmen adaylarının Covid-19 korku düzeylerinin belirsizliğe tahammülsüzlük sonucunda gelişebilecek negatif yönlü davranışlarına etkisinin incelenmesinin alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca Covid-19 korku düzeyinin azaltılması planlanan müdahale programlarının da esin kaynağı olacağı ve ruh sağlığı hizmeti veren personellerin uygulama süreçlerine gerektiğinde destek nitelikte olacağı düşünülmektedir. Alanyazın incelendiğinde öğretmen adaylarının birçok farklı alanda hizmet eden bireylerin belirsizliğe karşı tahammülsüzlüklerinin incelendiği araştırmalar olduğu görülürken (Başcı & Hamamcı, 2022; Güdük vd., 2021; Kasapoğlu, 2020; Sayiner, 2023; Tortumlu & Uzun, 2023). Covid-19 korkusunun oldukça önem taşıyan özel eğitim öğretmen adaylarının öğretmen adaylarının belirsizliğe karşı tahammülsüzlük düzeylerini incelemeyi amaçlayan bir çalışma olmadığı görülmektedir. Dolayısıyla bu çalışmanın alan yazın ve öğretmen adaylığının mesleki yetkinliklerinin hangi şartlarda alt yapı kazandığına ilişkin önemli bulgular elde edileceği açısından faydalı olacağı düşünülmektedir.

Çalışma da özel eğitim öğretmen adaylarının Covid-19 korkuları ile belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda aşağıda belirtilen alt amaçlara cevap aranmıştır.

1. Özel eğitim öğretmen adaylarının Covid-19 korkusu ile belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri nedir?
2. Özel eğitim öğretmen adaylarının Covid-19 korku düzeyleri demografik özelliklerine (yaş, cinsiyet, covid-19 hastalığını geçirme durumu, yakınlarının covid-19 hastalığını geçirme durumu, covid-19 hastalığından bir yakınını kaybetme durumu) göre istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki var mıdır?
3. Özel eğitim öğretmen adaylarının belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri demografik özelliklerine (yaş, cinsiyet, covid-19 hastalığını geçirme durumu, yakınlarının covid-19 hastalığını geçirme durumu, covid-19 hastalığından bir yakınını kaybetme durumu) göre istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki var mıdır?
4. Özel eğitim öğretmen adaylarının Covid-19 korku düzeyleri ile belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki var mıdır?

2. Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, evreni ve örneklemini, veri toplama araçları, araştırmada verilerin toplanması ve verilerin analizinde kullanılan istatistiksel yöntem ve teknikler üzerinde durulmuştur.

2.1. Araştırma Deseni

Bu araştırma tanımlayıcı bir araştırma olup, araştırmada özel eğitim öğretmen adaylarının Covid-19 korkusu ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin belirlenmesi amaçlandığından nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır (Büyüköztürk vd., 2016). İlişkisel tarama modeli, iki veya daha çok sayıdaki değişkenin aralarındaki değişim varlığı ile derecesini belirlemek amacıyla kullanılmaktadır. Bu doğrultuda ilişkisel çözümleme iki türlü de yapılabilmektedir. Bu türler, korelasyon türü ilişki ve karşılaştırma yolu ile elde edilen ilişkiler olarak ifade edilmektedir. Böylece tutumların ve eğilimlerin belirlenmesine olanak sağlanmaktadır (Creswell, 2017; Karasar, 2005).

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2021-2022 öğretim yılında KKTC’de, Lefkoşa bölgesinde bulunan ve üniversitelerin özel eğitim bölümünde okumakta olan özel eğitim öğretmen adayları oluşturmaktadır. Örneklem tamamina ulaşılması zaman, maliyet ve kontrol bakımından güç olduğundan grup için basit rastlantısal örnekleme yöntemi seçilmiş olup, 450 öğretmen adayına ölçekler Google Formlar aracılığıyla gönderilmiştir. 160 öğretmen adayı ölçeklere cevap vermiştir (Tablo 1). Lefkoşa bölgesinde bulunan üniversitelerin özel eğitim bölümlerinin, bölüm başkanlarına mail yoluyla gerekli izin yazıları gönderilmiştir. Tablo 1’de araştırmaya dahil edil en özel eğitim öğretmen adaylarının sosyo-demografik özelliklerine göre dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 1. Özel eğitim öğretmen adaylarının sosyo-demografik özelliklerine göre dağılımı

Değişken	Kategori	Sayı (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Erkek	73	45,63
	Kadın	87	54,38
Yaş	19-22 yaş	46	28,75
	23-25 yaş	27	16,88
	26-28 yaş	29	18,13
	29 yaş ve üzeri	58	36,25
Covid-19 hastalığını geçirme	Hayır	118	73,75
	Evet	42	26,25
Yakınlarının Covid-19 hastalığı geçirme durumu	Hayır	28	17,50
	Evet	132	82,50
Covid-19 hastalığından bir yakını kaybetme durumu	Hayır	116	72,50
	Evet	44	27,50
Toplam		160	100

Tablo 1. incelendiğimde araştırma kapsamına alınan özel eğitim öğretmen adaylarının %45,63’ünün erkek ve %54,38’inin kadın olduğu, %28,75’inin 19-22 yaş, %16,88’inin 23-25 yaş, %18,13’ünün 26-28 yaş ve %36,25’inin 29 yaş ve üzeri yaş grubunda olduğu saptanmıştır. Özel eğitim öğretmen adaylarının %26,25’inin Covid-19 hastalığını geçirdiği, %82,50’sinin yakınlarının Covid-19 hastalığını geçirdiği ve %27,50’sinin Covid-19 hastalığından dolayı bir yakını kaybettiği tespit edilmiştir.

2.3. Araştırma süreci

Araştırmada, tarama modeli kullanılmıştır. Verilerin toplanma aracı olarak ölçeklerden yararlanılmıştır. Ölçek formları araştırmacı tarafından geliştiren kişilerden gerekli izinler alındıktan sonra uzman görüşüne sunulmuştur. Özel Eğitim alanında 1 doçent, 2 yardımcı doçent ve 1 uzmana mail atılarak, uygunluğuna geri dönüt alındıktan sonra Google formlar üzerinden ölçekler oluşturulmuştur. Araştırmacıya bölüm başkanları tarafından öğrenci gruplarının temsilcileri verilmiştir. Öğrenci grupları temsilcileri ile yapılan görüşmeler sonrasında öğrencilerin e-mail adresleri ve öğrenci gruplarının linkleri araştırmacıya gönderilmiştir. Oluşturulan ölçekler tüm soruları zorunlu doldurmayı gerektirmiştir. Araştırmaya katılan öğrenciler gönüllü bir şekilde araştırmaya katıldıklarını kabul etmişlerdir.

2.4. Veri Toplama Araçları

Bu kısımda veri toplama araçları olan demografik bilgi formu, COVID-19 korkusu ölçeği ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği (BTÖ-12) değinilmiştir.

Demografik Bilgi Formu

Bu form özel eğitim öğretmenliği bölümü öğretmen adaylarının; yaş, cinsiyet, Covid-19 geçirip/geçirmeme durumu, yakınlarının Covid-19 hastalığa yakalanma durumu, bir yakınına salgından kaybetmiş olma durumlarına ilişkin bilgi edinmek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

Covid-19 Korkusu Ölçeği

Ahorsu vd. (2020) tarafından geliştirilen Covid-19 Korkusu Ölçeği' nin (The Fear of COVID-19 Scale)'nin Türkçe'ye uyarlanma, geçerlik ve güvenilirlik çalışması Satıcı vd. (2020) tarafından yapılmıştır. Ters puanlama maddesi bulunmayan söz konusu ölçekte 7-35 arası puan alınmaktadır. Ölçek pozitif olarak puanlandığından yüksek puan Covid-19 korkusunun olduğunu göstermektedir. Ölçeğin uygulanabilme yaş skalası geniş kapsamlı olmakla beraber üniversite öğrencileri ve yetişkinlere de uygulanabilmektedir. 7 sorudan oluşan ölçeğin tüm maddeleri pozitif olarak puanlanmaktadır. Ölçekte bulunan sorularda 5'li likert tipi bir ölçeklendirme kullanılmış olup sorular 1 ve 5 arası (1. Kesinlikle katılmıyorum... 5. Kesinlikle katılıyorum) puanlanmaktadır. Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışmasına ilişkin Cronbach Alpha değeri ($\alpha=.82$) olarak bulunmuştur. Bu çalışmada özel eğitim öğretmen adaylarının Covid-19 Korkusu Ölçeğine verdikleri yanıtların güvenilirliği Cronbach Alfa testiyle yapılmış olup, alfa katsayısı 0,949 olarak bulunmuştur.

Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği (BTÖ-12)

Carleton vd. (2007) tarafından geliştirilen ölçek on iki maddeden oluşmaktadır. İleriye yönelik kaygı ve engelleyici kaygı olmak üzere iki alt boyuttan oluşan ölçeğin yedi maddesi (1-7 maddeler arası) ileriye yönelik kaygı alt boyutunu oluşturmaktadır. Bu alt boyuta ilişkin örnek madde: "bir duruma hazırlıksız yakalanmaya katlanamam" şeklindedir (madde 6). Ölçeğin diğer beş maddesi de (8-12 maddeler arası) engelleyici kaygı alt boyutunu oluşturmaktadır. Bu alt boyuta ilişkin örnek madde ise: "belirsizlik yaşadığımda pekiyi çalışmam" şeklindedir (madde 10). BTÖ, "hiç uygun değil (1)" ile "tamamen uygun (5)" arasında değişen beşli Likert tipi bir ölçme aracıdır. Ölçekte ters madde bulunmamaktadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar öğrencilerin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin yüksek olduğunu, alınan düşük puanlar ise belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin düşük olduğunu göstermektedir. Ölçekten en yüksek 60 en düşük 12 puan elde edilmektedir. Ölçeğin bütünü için Cronbach alfa değeri .91 olarak hesaplanmıştır (Carleton vd., 2007). Ölçek, 2014 yılında Sarıçam, Erguvan, Akın ve Akça tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Yapılan analizler sonucunda, ölçeğin tamamı için Cronbach alfa iç tutarlılık güvenilirliği .88 olarak belirlenirken, ileriye yönelik kaygı alt boyutu için .84, engelleyici kaygı alt boyutu için .77 olarak hesaplanmıştır (Sarıçam, Erguvan, Akın ve Akça, 2014). Özel eğitim öğretmen adaylarının Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeğine verdikleri yanıtların güvenilirliği Cronbach Alfa testiyle yapılmış olup, alfa katsayısı 0,896 bulunmuştur.

2.5. Verilerin Analizi

Araştırmada veri analizi Statistical Package for Social Sciences (SPSS) 25.0 programında yapılmıştır. Araştırmaya dahil edilen öğretmen adaylarının sosyo-demografik özelliklerine göre dağılımı frekans analiziyle saptanmış ve Covid-19 Korkusu Ölçeği ile Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeğinden aldıkları puanlar için tanımlayıcı istatistikler belirtilmiştir. Özel eğitim öğretmen adaylarının Covid-19 Korkusu Ölçeği ile Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği puanlarının normal dağılıma uyma durumu Kolmogorov-Smirnov testi ve Shapiro-Wilk testleriyle incelenmiş olup, normal dağılıma uymadığı saptanmıştır. Bu sebeple araştırmada nonparametrik hipotez testleri kullanılmıştır. Özel eğitim

öğretmen adaylarının cinsiyetine, Covid-19 hastalığını geçirme, bir yakınının Covid-19 hastalığını geçirme ve bir yakınıni kaybetme durumlarına göre Covid-19 Korkusu Ölçeği ile Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği puanlarının karşılaştırılmasında Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Özel eğitim öğretmen adaylarının yaş grubuna göre Covid-19 Korkusu Ölçeği ile Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği puanlarının karşılaştırılmasında Kruskal-Wallis H testi kullanılmıştır. Covid-19 Korkusu Ölçeği ile Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği puanları arasındaki korelasyonlar Spearman testiyle incelenmiştir.

2.6. Araştırma Etiği

Bu akademik çalışma, yayın ve araştırma etiğine uygun bir şekilde hazırlanmıştır. Bu çalışma için Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Komitesi'nin 03.12.2021 tarihinde EKK21-22/05/002 nolu kararla izinler alınmış katılımcılardan gönüllülük esasına dayalı olarak toplanan veriler gizli tutulmuştur.

3. Bulgular

3.1. Covid-19 Korkusuna İlişkin Bulgular

Araştırmaya dahil edilen özel eğitim öğretmen adaylarının Covid-19 Korkusu Ölçeği puanlarına ilişkin ortalama değer, standart sapma, alınan en minimum ve maksimum değer gibi tanımlayıcı istatistikler Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Özel eğitim öğretmen adaylarının covid-19 korkusu ölçeği puanları

	n	\bar{x}	SS	Min	Max
Covid-19 Korkusu Ölçeği	160	20,11	9,40	7	35

Tablo 2 incelendiğinde, özel eğitim öğretmen adaylarının Covid-19 Korkusu Ölçeğinden ortalama 20,11±9,40 puan aldığı saptanırken, Covid-19 Korkusu Ölçeğinden en düşük 7 ve en yüksek 35 puan aldıkları tespit edilmiştir.

Tablo 3. Özel eğitim öğretmen adaylarının cinsiyet, covid-19 hastalığını geçirme, yakınlarının hastalığı geçirmesi, yakınıni kaybetme değişkenlerine göre covid-19 korkusu ölçeği puanlarının karşılaştırılması (Mann-Whitney U testi)

	Değişken	Kategori	n	\bar{x}	SS	M	SO	Z	p
Covid-19 Korkusu Ölçeği	Cinsiyet	Erkek	73	17,11	8,45	13	65,56	-3,742	0,000*
		Kadın	87	22,63	9,47	24	93,03		
	Covid-19 hastalığını geçirme	Hayır	118	20,07	8,76	17	81,11	-0,280	0,780
		Evet	42	20,24	11,12	14	78,79		
	Yakınlarının hastalığı geçirmesi	Hayır	28	18,43	8,62	15	72,80	-0,969	0,332
		Evet	132	20,47	9,55	18	82,13		
	Yakınıni kaybetme	Hayır	116	17,71	8,43	15	69,36	-4,946	0,000*
		Evet	44	26,45	8,94	30	109,86		

* $p < 0,05$

Tablo 3 incelendiğinde “Cinsiyet” değişkenine göre Covid-19 Korkusu Ölçeği puanlarının arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olduğu saptanmıştır ($p < 0,05$). Kadın özel eğitim öğretmen adaylarının Covid-19 Korkusu Ölçeği puanlarının erkeklere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir. Özel eğitim öğretmen adaylarının “Covid-19 hastalığını geçirme durumuna” göre

Covid-19 Korkusu Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). Covid-19 hastalığını geçiren ve geçirmeyen özel eğitim öğretmen adaylarının Covid-19 Korkusu Ölçeği puanlarının benzer olduğu saptanmıştır. “Bir yakınının Covid-19 hastalığını geçirme durumuna” göre Covid-19 Korkusu Ölçeği puanlarının karşılaştırılmasına dair yapılan Mann-Whitney U testi bulguları gösterilmiştir. Özel eğitim öğretmen adaylarının bir yakınının Covid-19 hastalığını geçirme durumuna göre Covid-19 Korkusu Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$). Bir yakını Covid-19 hastalığını geçiren ve geçirmeyen özel eğitim öğretmen adaylarının Covid-19 Korkusu Ölçeği puanlarının benzer olduğu görülmektedir. “Covid-19 hastalığından bir yakını kaybetme durumu” göre Covid-19 Korkusu Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Covid-19 hastalığından bir yakını kaybeden özel eğitim öğretmen adaylarının Covid-19 Korkusu Ölçeği puanlarının anlamı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 4. Özel eğitim öğretmen adaylarının yaş grubuna göre covid-19 korkusu ölçeği puanlarının karşılaştırılması (Kruskal-Wallis H testi sonuçları)

	Değişken	Kategori	n	\bar{x}	SS	M	SO	X ²	p	Fark
Covid-19 Korkusu Ölçeği	Yaş	19-22 yaş	46	16,98	8,42	14,50	63,40	16,211	0,001*	1-4
		23-25 yaş	27	19,89	9,86	21,00	79,78			
		26-28 yaş	29	18,07	9,15	16,00	71,98			
		29 yaş ve üzeri	58	23,72	9,04	26,00	98,66			

* $p<0,05$

Tablo 4 incelendiğinde özel eğitim öğretmen adaylarının yaş grubuna göre Covid-19 Korkusu Ölçeği puanlarının arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). 19-22 yaş grubunda yer alan özel eğitim öğretmen adaylarının Covid-19 Korkusu Ölçeği puanlarının 29 yaş ve üzeri yaş grubundakilere göre anlamlı düzeyde düşük olduğu saptanmıştır.

Belirsizliğe Tahammülsüzlüğe İlişkin Bulgular

Özel eğitim öğretmen adaylarının Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği puanlarına ilişkin tanımlayıcı istatistiklere Tablo 5’te yer verilmiştir.

Tablo 5. Özel eğitim öğretmen adaylarının belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği puanları

	n	\bar{x}	SS	Min	Max
İleriye yönelik kaygı	160	26,95	5,67	10	35
Engelleyici kaygı	160	18,58	5,46	5	25
Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği	160	45,53	10,27	17	60

Tablo 5 incelendiğinde, araştırmaya katılan özel eğitim öğretmen adaylarının Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeğinde bulunan İleriye yönelik kaygıdan ortalama $26,95\pm 5,67$ puan, Engelleyici kaygıdan ise $18,58\pm 5,46$ puan aldıkları belirlenmiştir. Özel eğitim öğretmen adaylarının Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği genelinden ortalama $45,53\pm 10,27$ puan aldıkları belirlenmiş olup, ölçekten aldıkları en düşük puanın 17, en yüksek puanın ise 60 olduğu görülmüştür.

Tablo 6. Özel eğitim öğretmen adaylarının cinsiyetine göre belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği puanlarının karşılaştırılması (Mann-Whitney U testi Sonuçları)

	Cinsiyet	n	\bar{x}	SS	M	SO	Z	p
İleriye yönelik kaygı	Erkek	73	26,71	5,77	27	79,68	-0,205	0,838
	Kadın	87	27,15	5,61	27	81,18		
Engelleyici kaygı	Erkek	73	18,29	5,36	20	77,93	-0,646	0,519
	Kadın	87	18,82	5,57	19	82,66		
Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği	Erkek	73	45,00	10,25	48	78,51	-0,499	0,618
	Kadın	87	45,97	10,32	46	82,17		

* $p < 0,05$

Tablo 6 incelendiğinde araştırmaya dahil edilen özel eğitim öğretmen adaylarının cinsiyetine göre Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği genelinden ve bu ölçeğin alt boyutları olan İleriye yönelik kaygı ve Engelleyici kaygıdan aldıkları puanlar arasındaki farkların istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olmadığı belirlenmiştir ($p > 0,05$). Kadın ve erkek özel eğitim öğretmen adaylarının Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği genelinden ve bu ölçeğin alt boyutları olan İleriye yönelik kaygı ve Engelleyici kaygıdan aldıkları puanlar benzer bulunmuştur.

Tablo 7. Özel eğitim öğretmen adaylarının yaş grubuna göre belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği puanlarının karşılaştırılması (Kruskal-Wallis H testi Sonuçları)

	Yaş	n	\bar{x}	SS	M	SO	X ²	p	Fark
İleriye yönelik kaygı	19-22 yaş	46	24,52	6,23	24,50	62,28	13,964	0,003*	1-2
	23-25 yaş	27	27,63	6,26	26,00	84,22			1-3
	26-28 yaş	29	29,69	3,76	28,00	102,43			1-4
	29 yaş ve üzeri	58	27,19	5,04	27,50	82,25			
Engelleyici kaygı	19-22 yaş	46	15,61	5,84	16,00	57,58	18,262	0,000*	1-2
	23-25 yaş	27	19,44	6,11	21,00	90,41			1-3
	26-28 yaş	29	20,93	4,22	21,00	100,12			1-4
	29 yaş ve üzeri	58	19,34	4,44	20,00	84,26			
Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği	19-22 yaş	46	40,13	10,55	40,00	57,20	20,375	0,000*	1-2
	23-25 yaş	27	47,07	11,86	49,00	87,89			1-3
	26-28 yaş	29	50,62	6,94	52,00	104,43			1-4
	29 yaş ve üzeri	58	46,53	8,91	47,50	83,58			

* $p < 0,05$

Tablo 7'ye göre özel eğitim öğretmen adaylarının yaş grubuna göre Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği genelinden ve bu ölçeğin alt boyutları olan İleriye yönelik kaygı ve Engelleyici kaygıdan aldıkları puanlar arasındaki farkların istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$). 19-22 yaş grubundaki özel eğitim öğretmen adaylarının yaş grubuna göre Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği genelinden ve bu ölçeğin alt boyutları olan İleriye yönelik kaygı ve Engelleyici kaygıdan aldıkları puanlar 23-25 yaş, 26-28 yaş ve 29 yaş ve üzeri öğretmen adaylarına göre daha düşük bulunmuştur.

Tablo 8. Özel eğitim öğretmen adaylarının covid-19 hastalığını geçirme durumuna göre belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği puanlarının karşılaştırılması (Mann-Whitney U testi Sonuçları)

	Covid-19 hastalığını geçirme	n	\bar{x}	SS	M	SO	Z	p
İleriye yönelik kaygı	Hayır	118	26,24	5,62	27	74,63	-2,697	0,007*
	Evet	42	28,95	5,39	30	97,00		
Engelleyici kaygı	Hayır	118	18,36	5,47	19	78,57	-0,887	0,375
	Evet	42	19,17	5,46	21	85,92		
Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği	Hayır	118	44,60	10,19	46	76,19	-1,977	0,048*
	Evet	42	48,12	10,16	52	92,62		

* $p < 0,05$

Araştırmaya katılan özel eğitim öğretmen adaylarının Covid-19 hastalığını geçirme durumuna göre tablo 8 incelendiğinde Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği genelinden ve ölçekteki İleriye yönelik kaygı alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farkların olduğu belirlenmiştir ($p < 0,05$). Covid-19 hastalığını geçiren özel eğitim öğretmen adaylarının Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği genelinden ve ölçekteki İleriye yönelik kaygı alt boyutundan aldıkları puanlar hastalığı geçirmeyenlere göre yüksek bulunmuştur. Özel eğitim öğretmen adaylarının Covid-19 hastalığını geçirme durumuna göre Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeğinin Engelleyici kaygı alt boyutundan aldıkları puanlar arasında fark yoktur.

Tablo 9. Özel eğitim öğretmen adaylarının yakınlarının covid-19 hastalığını geçirme durumuna göre belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği puanlarının karşılaştırılması (Mann-Whitney U testi Sonuçları)

	Yakınlarının hastalığı geçirmesi	n	\bar{x}	SS	M	SO	Z	p
İleriye yönelik kaygı	Hayır	28	26,89	4,96	27	78,39	-0,266	0,790
	Evet	132	26,96	5,83	27	80,95		
Engelleyici kaygı	Hayır	28	19,32	5,11	20	86,95	-0,815	0,415
	Evet	132	18,42	5,54	19	79,13		
Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği	Hayır	28	46,21	9,22	48	81,41	-0,115	0,909
	Evet	132	45,38	10,50	47	80,31		

Tablo 9 incelendiğinde, özel eğitim öğretmen adaylarının yakınlarının Covid-19 hastalığını geçirme durumuna göre Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği genelinden ve bu ölçeğin alt boyutları olan İleriye yönelik kaygı ve Engelleyici kaygıdan aldıkları puanlar arasındaki farkların istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olmadığı tespit edilmiştir ($p > 0,05$). Buna göre yakınları Covid-19 hastalığını geçiren ve geçirmeyen özel eğitim öğretmen adaylarının Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği genelinden ve bu ölçeğin alt boyutları olan İleriye yönelik kaygı ve Engelleyici kaygıdan aldıkları puanlar benzerdir.

Tablo 10. Özel eğitim öğretmen adaylarının covid-19 hastalığından bir yakınını kaybetme durumuna göre belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği puanlarının karşılaştırılması (Mann-Whitney U testi Sonuçları)

	Yakınını kaybetme	n	\bar{x}	SS	M	SO	Z	p
İleriye yönelik kaygı	Hayır	116	26,06	5,52	27	72,91	-3,379	0,001*
	Evet	44	29,30	5,43	30	100,52		
Engelleyici kaygı	Hayır	116	18,29	5,53	19	78,22	-1,018	0,309
	Evet	44	19,32	5,27	20	86,52		
Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği	Hayır	116	44,35	10,08	44	74,93	-2,472	0,013*
	Evet	44	48,61	10,21	51	95,18		

* $p < 0,05$

Tablo 10 incelendiğinde araştırmaya katılan özel eğitim öğretmen adaylarının Covid-19 hastalığından bir yakınını kaybetme durumuna göre Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği genelinden ve ölçekteki İleriye yönelik kaygı alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farkların olduğu belirlenmiştir ($p < 0,05$). Covid-19 hastalığından bir yakınını kaybetmiş olan özel eğitim öğretmen adaylarının Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği genelinden ve ölçekteki İleriye yönelik kaygı alt boyutundan aldıkları puanlar yüksektir. Araştırmaya katılan özel eğitim öğretmen adaylarının Covid-19 hastalığından bir yakınını kaybetme durumuna göre Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeğinin Engelleyici kaygı alt boyutundan aldıkları puanlar arasında fark olmadığı tespit edilmiştir ($p > 0,05$).

Tablo 11. Özel eğitim öğretmen adaylarının covid-19 korkusu ölçeği ile belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği puanları arasındaki korelasyonlar (Spearman testi sonuçları)

		Covid-19 Korkusu Ölçeği	İleriye yönelik kaygı	Engelleyici kaygı	Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği
Covid-19 Korkusu Ölçeği	r	1	0,470	0,433	0,487
	p	.	0,000*	0,000*	0,000*
İleriye yönelik kaygı	r		1	0,684	0,910
	p		.	0,000*	0,000*
Engelleyici kaygı	r			1	0,917
	p			.	0,000*
Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği	r				1
	p				.

* $p < 0,05$

Tablo 11 incelendiğinde, araştırma kapsamına alınan Covid-19 Korkusu Ölçeği ile Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan İleriye yönelik kaygı ve Engelleyici kaygı alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı korelasyonların olduğu görülmüştür ($p < 0,05$). Buna göre katılımcıların Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan İleriye yönelik kaygı ve Engelleyici kaygı alt boyutlarından aldıkları puanlar arttıkça, Covid-19 Korkusu Ölçeği puanları da artmaktadır.

4. Sonuç ve Tartışma

Bu bölümde araştırmamızın alt problemleriyle ilgili olarak araştırma grubunu oluşturan, özel eğitim öğretmen adaylarının Covid-19 korkusu ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyi puan ortalamalarının yaş, cinsiyet, Covid-19 geçirip/geçirmeme durumu, yakınlarının Covid-19 hastalığına yakalanma durumu ve bir yakınına salgından kaybetmiş olma durumu değişkenlerine göre aralarındaki ilişkilerden elde edilen bulgular çerçevesinde alan yazın ışığında ve kendi içinde tartışılması yer almaktadır.

4.1. Özel Eğitim Öğretmen Adaylarının Covid-19 Korku Düzeylerinin; Cinsiyet, Yaş, Kendilerinin ve Yakınlarının Hastalığı Geçirip/Geçirmeme Durumları ve Bir Yakınlarını Covid-19 Nedeniyle Kaybetme Değişkenlerine İlişkin Tartışma

Özel eğitim öğretmen adaylarının Covid-19 Korkusu Ölçeğinden ortalama $20,11 \pm 9,40$ puan aldıkları görülmektedir. Özel eğitim öğretmen adaylarının Covid-19 Korku düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Covid-19 korku düzeylerinin yüksek puanlanması, bulaşı yüksek seyirlerde olan Covid-19 hastalığının bireylere kaçınılmaz olumsuz etkilerinden kaynaklanabileceğini söyleyebiliriz. Aynı zamanda bu durumun, halihazırda öğrenciliğini sürdüren özel eğitim öğretmen adaylarının yaşam alanlarındaki kişi sayılarıyla da ilişkilendirilebilir. Bununla beraber adayların çevrelerinde Covid-19 hastalığı nedeniyle hayatını kaybeden birey sayısı olması durumunun da korku düzeyini tetikleyebileceği düşünülmektedir. Nitekim Talidong ve Toquero (2020), Filipinler’de gerçekleştirmiş oldukları çalışmada, öğretmenlerin Covid-19 pandemisinin getirileriyle beraber yüksek psikolojik stres ve kaygı içerisinde olduklarını ve buna bağlı olarak da korku düzeylerinin yüksek olduğunu saptamıştır. Aynı çalışmada, öğretmenlerin Covid-19 pandemisi nedeniyle yaşam tarzlarını değiştirdikleri ve hastalığı kapma durumlarında yakınlarına da enfekte edebilme endişesine kapıldıkları belirtilmektedir. Özgünay vd. (2021) tarafından yürütülen çalışmada da katılımcıların Covid-19 korku düzeylerinin yüksek olduğu saptanmıştır. Çalışmalar araştırma bulgularını destekler niteliktedir.

Araştırmaya katılım sağlayan kadın özel eğitim öğretmen adaylarının Covid-19 Korkusu Ölçeği puanlarının erkek katılımcılara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Covid-19 korkusunu ele alan çalışmalar incelendiğinde, cinsiyet değişkenine göre araştırmaya dahil edilen kadınların erkeklere oranla daha yüksek Covid-19 korkusu algıladıkları tespit edilmiştir (Gencer, 2020; Gashi, 2020; Karaca vd., 2020). Aynı şekilde Bakioğlu vd. ’nin (2020) da çalışmaları araştırmaya dahil edilen kadın katılımcıların erkek katılımcılara göre daha yüksek Covid-19 korkusu algılamalarıyla sonuçlanmıştır. Yerel literatürde yürütülen bu çalışmalar araştırma bulgularını desteklemektedir. Bu durumun, kadınların erkeklere oranla daha yüksek psikolojik ve fizyolojik özelliklere sahip olmalarıyla açıklanabilir. Annelik duygusu ve hormonal etkenlerin varlığıyla, kadınların toplumda adeta profesyonel rolleri üstlenmelerinden kaynaklı kırılgan olabilmeleri buna bağlı olarak da korku algılarının yüksek olabileceği belirtilmektedir (Yıldırım vd., 2020; Nuri & Gökşin, 2023).

Özel eğitim öğretmen adaylarının yaş grubuna göre Covid-19 Korkusu Ölçeği puanlarının arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir. 19-22 yaş grubunda yer alan özel eğitim öğretmen adaylarının Covid-19 Korkusu Ölçeği puanlarının 29 yaş ve üzerindeki yaş grubundakilere göre anlamlı düzeyde düşük olduğu saptanmıştır. Öğretmen adaylarının yaşı arttıkça Covid-19 korku düzeylerinin arttığı görülmektedir. Yaşları ilerledikçe bireylerin çeşitli hastalıklara yakalanma olasılıkları da artmaktadır. Hastalığa yakalanma olasılığının artmasıyla beraber bireylerin hastalıktan etkilenme düzeylerinin artması da beklendiği bir durumdur. Covid-19 hastalığının 65 yaş üstü bireyleri ve kronik rahatsızlığı olan bireyleri daha derinden etkilemesi (Li vd., 2020; Sağlık Bakanlığı, COVID-19, 2020) yaşın ilerlemesiyle yakalanılan hastalıklardan çok daha fazla etkilenildiğini göstermektedir. Bunun yanı sıra bireylerin yaşlarının artmasıyla hastalığa yakalanma endişelerinin de

artması beklenen bir durumdur (Gencer, 2020). Çalışmada yaş değişkenine göre Covid-19 korku düzeyinden elde edilen bulgular araştırma bulgularıyla örtüşmektedir.

Adaylarının Covid-19 hastalığını geçirme durumuna göre Covid-19 Korkusu Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. Özel eğitim öğretmen adaylarının bir yakınının Covid-19 hastalığını geçirme durumuna göre Covid-19 Korkusu Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir. Covid-19 hastalığından bir yakını kaybeden özel eğitim öğretmen adaylarının Covid-19 Korkusu Ölçeği puanlarının anlamı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir. Herhangi bir yakını Covid-19 salgınından dolayı kaybetmenin bireylerde salgına ilişkin kaygıyı ve endişeyi arttırdığı bilinmektedir. Nitekim Cao vd. (2020) yürütmüş oldukları çalışmada, herhangi bir yakını hastalığa yakalanmış olan bireylerin daha yüksek Covid-19 korkusu algıladıklarını saptanmıştır. Hastalığa yakalanma düzeyinde bir durum karşısında korku, öfke, endişe, kaygı gibi sorunlarla karşı karşıya kalan bireylerin Covid-19 salgınından dolayı yakınlarından birinin hayatını kaybetmiş olma durumlarına karşı yüksek düzeylerde Covid-19 korkusu algılamalarının beklendik bir durum olduğu söylenebilir. Elbette Covid-19 salgını nedeniyle hayatını kaybeden bir yakını olma değişkenine ilişkin incelemeler yapan bazı araştırmacılar bu değişkenin herhangi bir korku artışına neden olmadığını saptamıştır. Örneğin, Bakioğlu vd. (2020) tarafından yürütülen çalışmaya katılım sağlayan bireylerin, yakınlarını Covid-19 salgınından dolayı kaybetmiş olma değişkenlerinin Covid-19 korku algılarında herhangi bir artışa ya da anlamlı denebilecek bir farka neden olmadığı saptanmıştır. Hastalığı geçiren araştırma katılımcılarının Covid-19 korku düzeylerinde herhangi anlamlı bir farklılık oluşmamasının temelinde, Covid-19 hastalıkları ile ilgili haberlerde, hastalığın ikinci defa geçirilmesinin ilk yakalanmadan daha etkisiz olduğu yönündeki bildirimler olabileceğini söyleyebiliriz. Yine aynı şekilde Covid-19 salgınının ilk zamanlara oranla daha güçlü karşıt unsurlarının yani aşı çalışmalarının etkililiği bu noktada kendini göstermiş olabilir.

4.2. Özel Eğitim Öğretmen Adaylarının Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeylerinin; Cinsiyet, Yaş, Kendilerinin ve Yakınlarının Hastalığı Geçirip/Geçirmeme Durumları ve Bir Yakınlarını Covid-19 Nedeniyle Kaybetme Değişkenlerine İlişkin Tartışma

Özel eğitim öğretmen adaylarının Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği genelinden ortalama $45,53 \pm 10,27$ puan aldıkları belirlenmiş olup, özel eğitim öğretmen adaylarının belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin yüksek olduğu görülmektedir. Özdemir (2021) tarafından yürütülen yüksek lisans tez çalışmasına bakıldığında, çalışmaya katılım sağlayan bireylerin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri ile alt boyutları olan ileriye yönelik kaygı ve engelleyici kaygı düzeylerinin yüksek olduğu saptanmıştır. Çarkıt (2021) tarafından yürütülen çalışmada da araştırma bulgularını destekler nitelikte sonuçlar elde edilmiştir. Çalışmaya katılım sağlayan öğrenci adaylarının belirsizliğe karşı tahammülsüzlük düzeylerinin yüksek olduğu ve buna karşın Covid-19 korku algılarının şiddetli derecede yaşandığı tespit edilmiştir. Araştırmanın evrenini oluşturan özel eğitim öğretmen adaylarının belirsizliğe karşı tahammülsüzlük düzeylerinin yüksek seyirlerde olmasının, önceden en azından az da olsa kestirilebilen ya da öngörülebilir durumların mevcut pandemi şartlarından dolayı tamamen belirsiz hale gelmesi olabilir. Nitekim belirsiz durumlarla karşı karşıya kalan bireylerin, bir noktada endişe yaşadıkları ve yaşanan duygusal uyarılma sonucunda da tahammülsüzlük düzeyinin arttığı bilinmektedir (Greco & Roger, 2003; Nuri & Gökşin, 2023).

Özel eğitim öğretmen adaylarının cinsiyetine göre Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği genelinden ve bu ölçeğin alt boyutları olan İleriye yönelik kaygı ve Engelleyici kaygıdan aldıkları puanlar arasındaki farkların istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olmadığı saptanmıştır. Literatür incelendiğinde araştırma bulgularıyla örtüşen çalışmalara rastlanmıştır. Örneğin; Boelen vd. (2014), Buhr ve Dugas, (2002), Coşkun (2019), Belge (2019), Güdük vd. (2021), Carleton vd. (2014) yürütmüş oldukları çalışmalarda katılımcıların belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin; cinsiyet, yaş, medeni

durumları, eğitim düzeyleri gibi değişkenlere göre farklılıklar saptanmadığı belirtilmektedir. Yine aynı şekilde sonuçlanan bir diğer çalışma Geçkin ve Sahranç tarafından yürütülmüştür. Araştırmada elde edilen bulgular incelendiğinde belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılıklar göstermediğine ulaşılmıştır. Fakat araştırma bulgularıyla paralel olmayan çalışmalarda bulunmaktadır. Örneğin Parlapani vd. (2020) çalışma da belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılıklara neden olduğu ve kadın katılımcıların erkek katılımcılara göre daha yüksek belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyine sahip oldukları saptanmıştır. Barahmand ve Haji'nin (2008) yürüttükleri çalışmada ise erkek katılımcıların kadın katılımcılara oranla daha yüksek belirsizliğe tahammülsüzlük yaşadıkları saptanmıştır. Genel olarak bakıldığında belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyini incelemeyi hedef alan araştırmacılar, araştırmanın konusuna, araştırmanın evrenine ya da araştırmanın yordayıcısına göre cinsiyet değişkenine ilişkin farklı sonuçlar elde etmişlerdir. Bu çalışmada elde edilen bulgular neticesinde, belirsizliğe tahammülsüzlüğün ve alt ölçeklerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılıklara rastlanmamasını, bireyin yaşadığı belirsizlik karşısında cinsiyetine bağlı kalmadan tahammül edebilme düzeyini kendi içinde tesis edebilmesinden kaynaklanabileceğini söyleyebiliriz.

Özel eğitim öğretmen adaylarının yaş grubuna göre Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği genelinden ve bu ölçeğin alt boyutları olan İleriye yönelik kaygı ve Engelleyici kaygıdan aldıkları puanlar arasındaki farkların istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Özel eğitim öğretmen adaylarının 19-22 yaş grubuna göre Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği genelinden ve bu ölçeğin alt boyutları olan ileriye yönelik kaygı ve engelleyici kaygıdan aldıkları puanlar 23-25 yaş, 26-28 yaş ve 29 yaş ve üzeri öğretmen adaylarına göre daha düşük olduğu saptanmıştır. İleriye yönelik kaygı, bireylerin gelecek yaşamına ilişkin duyduklarını ve kaygı düzeyini açıklarken engelleyici kaygı ise belirsizlikler karşısında eyleme yönelmemek ve belirsizlikleri deneyimleyerek yaşamakla ilişkili olarak tanımlanmaktadır (Carleton vd., 2007). Araştırmada elde edilen veriler doğrultusunda oluşan bulgular 19-22 yaş aralığındaki özel eğitim öğretmen adaylarının diğer üst yaş gruplarından daha az belirsizliğe tahammülsüzlük ve daha az ileriye yönelik kaygı, engelleyici kaygı algıladıkları görülmektedir. Çalışmalar incelendiğinde Kilit vd. (2020) tarafından yürütülen çalışmada, üniversite öğrencilerinin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin çeşitli değişkenlere ilişkin incelenmesi sonucunda yaş değişkeninin herhangi anlamlı bir farklılaşmaya neden olmadığı saptanmıştır. Ersöz vd. (2016) ise belirsizliklerle başa çıkmada etkili olan en önemli değişkenleri incelemeyi hedefledikleri çalışmada, belirsizlikle baş etmenin en önemli kriterinin yaş değişkeni olduğunu tespit etmişlerdir. Dolayısıyla mevcut çalışmalarda da görüldüğü üzere yaş belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyi ve alt boyutlarının belirleyici bir faktörü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Özel eğitim öğretmen adaylarının Covid-19 hastalığını geçirme durumuna göre belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği genelinden ve ölçekteki ileriye yönelik kaygı alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farkların olduğu belirlenmiştir. Covid-19 hastalığını geçiren özel eğitim öğretmen adaylarının belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği genelinden ve ölçekteki ileriye yönelik kaygı alt boyutundan aldıkları puanlar hastalığı geçirmeyenlere göre yüksek bulunmuştur. Belirsizlikler karşısında bireylerin karar vermede güçlükler yaşadıkları bilinmektedir. Bu durumun ruhsal olarak bazı sorunlar yaşanmasına neden olduğu da bilinen bir durumdur (Boelen vd., 2014). Covid-19 pandemisinde hastalığı geçirmiş olan öğretmen adaylarının geçirmeyen öğretmenlere kıyasla, daha yüksek belirsizliklere tahammülsüzlük yaşamaları beklenen bir durum olarak yorumlanabilir. Çünkü Boelen vd., (2014) belirsizlikler karşısında bireylerin karar vermede ve kararsız kalma durumlarında sorunlar yaşadığını belirtmektedir. Dolayısıyla hastalığı geçirmiş olan bireylerin, bu denli belirsiz durumlar karşısında hastalığın seyrinin tekrarı ya da olumsuz getirilerinin varlığının yaşanarak bilinmesi gibi faktörlere dayalı olarak ileriye yönelik kaygı algılarının yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Özel eğitim öğretmen adaylarının Covid-19 hastalığını geçirme durumuna göre belirsizliğe tahammülsüzlük

ölçeğinin engelleyici kaygı alt boyutundan aldıkları puanlar arasında anlamlı farklara rastlanmadığı görülmektedir. Engelleyici kaygı, belirsizlikler karşısında eyleme yönelmemek ve belirsizlikleri deneyimleyerek yaşamakla ilişkili olarak tanımlanmaktadır (Carleton vd., 2007). Bu tanımdan yola çıkarak hastalığı geçirmiş ya da geçirmemiş her bireyin belirsizlikler karşısında engelleyici kaygı yaşamalarının, belirsizlikleri yaşamakla ilişkili olduğunu söyleyebiliriz. Dolayısıyla hastalığı geçirmiş ya da geçirmemiş bireylerde bu alt boyutta anlamlı düzeyde farklılıklar saptanmaması tanıma uygun bir sonuçtur yorumu yapılabilir.

Özel eğitim öğretmen adaylarının yakınlarının Covid-19 hastalığını geçirme durumuna göre belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği genelinden ve bu ölçeğin alt boyutları olan ileriye yönelik kaygı ve engelleyici kaygıdan aldıkları puanlar arasındaki farkların istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olmadığı görülmektedir. Carleton (2016a) tahammülsüzlüğün bireylerin huzursuz edici negatif yönlü durumlara karşı direnebilme gücünün yetersizliği, belirsizliği ise net ve belli başlı bilginin eksikliği olarak ifade etmiştir. Bu tanımdan yola çıkarak belirsizliğe karşı tahammülsüzlüğün bireylerin kendi içlerinde yaşadıkları bir durum olduğu yorumu yapılabilir. Çalışma da herhangi bir yakının Covid-19 korkusu geçirme değişkeninin belirsizliğe karşı tahammülsüzlük düzeyinde herhangi anlamlı farklılıklara neden olmadığı sonuçlanmıştır. Aynı şekilde Bakioğlu vd. (2020) tarafından yürütülen çalışmada da yakınlarından herhangi birinin Covid-19 hastalığını geçirme değişkeninin herhangi anlamlı bir farklılığa yol açmadığını saptamışlardır.

Özel eğitim öğretmen adaylarının Covid-19 hastalığından bir yakını kaybetme durumuna göre belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği genelinden ve ölçekteki ileriye yönelik kaygı alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farkların olduğu belirlenmiştir. Covid-19 hastalığından bir yakını kaybetmiş olan özel eğitim öğretmen adaylarının belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği genelinden ve ölçekteki ileriye yönelik kaygı alt boyutundan aldıkları puanların yüksek olduğu görülmektedir. Covid-19 hastalığından bir yakını kaybetme durumuna göre belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeğinin engelleyici kaygı alt boyutundan aldıkları puanlar arasında da fark olmadığı tespit edilmiştir. Covid-19 salgını nedeniyle bir yakını kaybeden bireylerin korku ya da endişe gibi ruhsal sağlık sorunları yaşamaları beklendik bir durumdur. Bu sorunlar belirsizliklere tahammül edememeyi de beraberinde getirmektedir. Nitekim Özdemir (2021) yürütmüş olduğu yüksek lisans tez çalışmasında, hayatını kaybeden bir yakını olan katılımcıların daha yüksek korku ve endişe yaşadıkları buna bağlı olarak da belirsizliklere tahammül etmede güçlükler yaşadıklarını saptamıştır. Bir başka araştırma incelendiğinde; Cao vd. (2020) tarafından yürütülen çalışmada, Covid-19 salgını nedeniyle hayatını kaybeden bir yakını olan bireylerin yüksek derecede Covid-19 korkusu yaşadıkları görülmektedir. Belirsizliğe karşı tahammülsüzlük durumunun en önemli tetikleyicilerinden birinin korku ve endişe olduğu bilinmektedir dolayısıyla çalışmalar araştırma bulgularını destekler niteliktedir.

4.3. Özel Eğitim Öğretmen Adaylarının Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeyleri ile Covid-19 Korku Düzeyleri Arasındaki Korelasyonlara İlişkin Tartışma

Araştırma kapsamına alınan Covid-19 korkusu ölçeği ile belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan ileriye yönelik kaygı ve engelleyici kaygı alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı korelasyonların olduğu saptanmıştır. Buna göre katılımcıların belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan ileriye yönelik kaygı ve engelleyici kaygı alt boyutlarından aldıkları puanların artması sonucunda, Covid-19 korku düzeylerinin de arttığı görülmektedir. Araştırmada belirsizliğe tahammülsüzlük toplamı, ileriye yönelik kaygı ve engelleyici kaygı ile Covid-19 korkusu arasında anlamlı ilişkiler olduğu saptanmıştır. Alanyazında bu doğrultuda sonuçlanan çalışmalara bulunmaktadır. Buna göre Güdük vd. (2021), Duman (2020), Bakioğlu vd. (2020) yürütmüş oldukları çalışmalarında, Covid-19 korkusu ile belirsizliğe tahammülsüzlük arasında ilişkiler olduğunu tespit etmişlerdir. Bu araştırmadan elde edilen

veriler doğrultusunda oluşan bulgular belirsizliğe karşı tahammülsüzlük düzeyinin artması neticesinde Covid-19 korkusunun da arttığını göstermektedir. Yine alanyazın incelemesi sonucunda araştırma bulgularını destekleyen çalışmalara rastlanmıştır (Deniz, 2021; Pak vd., 2021; Saticı vd., 2020; Nuri & Gökşin, 2023). Öyle ki yüksek düzeyde belirsizliğe tahammülsüz olan bireylerin, karşılaştıkları belirsizlikleri tehdit edici unsur olarak algılamaları duygusal uyarılma yaşamalarına neden olmaktadır (Greco & Roger, 2003). Belirsizliklere karşı tahammül düzeyini koruyamayan bireylerin, yüksek seyirlerde kaygı ve endişe yaşamaları muhtemel bir durum olarak belirtilmektedir (Dugas vd., 2001; Nuri & Gökşin, 2023). Bu durumda belirsizliğe tahammülsüzlüğün bilinmeyenlerin altında yatan korkuyu temsil ediyor olması (Carleton, 2016b) belirsizliğe tahammülsüzlük durumlarında karşılaşılan bilinmeyenlere karşı korku ve endişenin artacağı söylenebilir. Yine aynı zamanda belirsizliğe tahammül edememe durumunun, olumsuz duygu birikimlerinin oluşmasına ve sürmesine neden olduğu belirtilmektedir. Dolayısıyla bu durum karşısında öğretmen adaylarının daha yüksek korku düzeylerine sahip olmaları yaşanan belirsizliklere karşı tahammül edebilme düzeylerinin yetersiz olmasından kaynaklanabileceğini söylenebilir

5. Öneriler

1. Bütün dünyayı ve Türkiye'yi etkisi altına alarak bireyler üzerinde psikolojik ve sosyal açıdan zedelenmelere neden olan COVID-19 pandemisinin, özel eğitim öğretmen adayları üzerinde de yoğun olarak hissedilmesine neden olduğu görülmektedir. Bu noktada öğretmenlik mesleği sürecinde, hassas bir süreç olan özel eğitim uygulama sürecinin yöneticileri olarak hizmet edecek olan özel eğitim öğretmen adaylarının sosyal ve psikolojik yönden iyi oluş düzeylerinin güçlendirilmesine ilişkin çalışmalar yürütülmelidir.

2. COVID-19 salgınının bireylerdeki olumsuz etkilerinin yanı sıra, belirsizlikler karşısında bireylerin tahammül etmede güçlükler yaşadıkları ve bu doğrultuda korku, endişe, öfke gibi olumsuz etkileri olan sorunlarla mücadele etmek zorunda kaldıkları bilinmektedir. Özel eğitim öğretmen adaylarının belirsizliklerle karşı karşıya geldiklerinde, bilhassa mesleki açıdan iyi oluşun üst düzeyde olması gereken bu alan bünyesinde, en az şekilde etkilenmelerini sağlamak amacıyla rehberlik çalışmalarına dahil edilmeleri gerektiği önerilmektedir. Bu doğrultuda, bireylerin belirsizlikler karşısında, tahammül etmede zorlanmalarını arttıracak yalan, yanlış ve asılsız bilgiler içeren sosyal medya haberlerinden arınmalarının faydalı olacak düşünülmektedir. Belirsizliğe tahammülsüzlük ve alt boyutlarının artışı sonucunda Covid-19 korku algısının da artış gösterdiği görülmektedir. Bu doğrultuda, öğretmen adayların da görülen belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin artışıyla Covid-19 korku algısının artmasını, yürütülecek olan rehberlik çalışmalarına katılımın sağlanması ve doğru aktarılan haberlere ulaşımın kolaylaştırılmasıyla harmanlanarak azalabileceği düşünülmektedir.

3. Araştırmadan elde edilen bulgular neticesinde söylenmesi önemli görülen bir durum olan, bir yakını Covid-19 salgınından dolayı kaybetmiş olan bireylerin, yakın temas takibe alınarak psikolojik ve sosyal desteklerinin sağlanması önerilmektedir.

4. Araştırmadan elde edilen sonuçların genellenebilirlik düzeyini güçlendirebilmek amacıyla farklı gelişim dönemlerindeki bireylerin dahil edilmesiyle araştırma tekrar yürütülebilir. İleriki araştırmalarda değişkenler arasındaki nedensel çıkarımların deneysel ya da boylamsal modeller kullanılarak çalışması önerilebilir.

5. Araştırmanın konusuna ilişkin Covid-19 korkusu ile belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyi arasındaki ilişkinin saptanması alt amaçlardan biri olarak belirlenmiştir. İleri araştırmalarda ise bu duruma benzer durumlar açısından aracı değişkenlerin rolünün incelenmesini amaçlayan çalışmalar yürütülebilir.

5. Kaynakça

- Ahorsu, D. K., Lin, C. Y., Imani, V., Saffari, M., Griffiths, M. D., & Pakpour, A. H. (2020). The fear of COVID-19 scale: Development and initial validation. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 20, 1537–1545. <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00270-8>
- Aksoy, D. A., Bozkurt, A., & Kurşun, E. (2021). Yükseköğretim öğrencilerinin koronavirüs (Covid-19) pandemi sürecinde uzaktan eğitime yönelik algıları. *Anadolu University Journal of Education Faculty*, 5 (3), 285-308. <https://doi.org/10.34056/aujef.900375>
- Arbona, C., Fan, W., Phang, A., Olvera, N., & Dios, M. (2021). Intolerance of uncertainty, anxiety, and career indecision: A mediation model. *Journal of Career Assessment*, 29(4), 699–716. <https://doi.org/10.1177/10690727211002564>
- Avcı, F., & Akdeniz, E. C. (2021). Koronavirüs (Covid-19) salgını ve uzaktan eğitim sürecinde karşılaşılan sorunlar konusunda öğretmenlerin değerlendirmeleri. *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 3(4), 117-154.
- Bakioğlu, F., Korkmaz, O., & Ercan, H. (2020). Fear of COVID-19 and positivity: mediating role of intolerance of uncertainty, depression, anxiety, and stress. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 19, 2369–2382. <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00331-y>
- Başçı, Z., & Hamamcı, Z. (2022). Üniversite öğrencilerinde belirsizliğe tahammülsüzlük ve mükemmeliyetçilik ile öz duyarlılık arasındaki ilişki. *Humanistic Perspective*, 4(2), 204-226. <https://doi.org/10.47793/hp.1048298>
- Belge, J. (2019). *Bir grup yetişkinde depresif semptomlar, anksiyete semptomları ve belirsizliğe tahammülsüzlük arasındaki ilişkinin belirlenmesi* (Tez No. 583816) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Boelen, P. A., Reijntjes, A., & Carleton, R. N. (2014). Intolerance of uncertainty and adult separation anxiety. *Cognitive Behaviour Therapy*, 43(2), 133-44. <https://doi.org/10.1080/16506073.2014.888755>
- Buhr, K., & Dugas, M. J. (2002). The intolerance of uncertainty scale: Psychometric properties of the English version. *Behaviour Research Therapy*, 40(8), 931-945. [https://doi.org/10.1016/S0005-7967\(01\)00092-4](https://doi.org/10.1016/S0005-7967(01)00092-4)
- Buhr, K., & Dugas, M. J. (2009). The role of fear of anxiety and intolerance of uncertainty in worry: An experimental manipulation. *Behaviour research and therapy*, 47(3), 215-223. <https://doi.org/10.1016/j.brat.2008.12.004>
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (2. basım). Pegem Akademi.
- Cao, W., Fang, Z., Hou, G., Han, M., Xu, X., Dong, J., & Zheng, J. (2020). The psychological impact of the COVID-19 epidemic on college students in China. *Psychiatry Research*, 287(112934), 1-5. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.112934>
- Çarkıt, E. (2021). Üniversite öğrencilerinde Covid-19 korkusunun yordayıcısı olarak belirsizliğe tahammülsüzlük. *Maarif Mektepleri Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(1), 33-42. <https://doi.org/10.46762/mamulebd.934997>
- Carleton, R. N. (2016a). Fear of the unknown: One fear to rule them all? *Journal of Anxiety Disorders*, 40, 5-21. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2016.03.011>

- Carleton, R. N. (2016b). Into the unknown: a review and synthesis of contemporary models involving uncertainty. *Journal of Anxiety Disorders*, (39), 30-43. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2016.02.007>
- Carleton, R. N., Duranceau, S., Freeston, M. H., Boelen, P. A., McCabe, R. E., & Antony, M. M. (2014). "But it might be a heart attack": Intolerance of uncertainty and panic disorder symptoms. *Journal of Anxiety Disorders*, 28(5), 463-470. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2014.04.006>
- Carleton, R. N., Norton, M. P. J., & Asmundson, G. J. (2007). Fearing the unknown: A short version of the Intolerance of Uncertainty Scale. *Journal of Anxiety Disorders*, 21(1), 105-117. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2006.03.014>
- Cevher, C., Altunkaynak, B., & Gürü, M. (2021). Impacts of Covid-19 on agricultural production branches: An investigation of anxiety disorders among farmers. *Sustainability*, 13(9), 1-18. <https://doi.org/10.3390/su13095186>
- Coşkun, E. (2019). *Duygusal zekâ ve belirsizliğe tahammülsüzlüğün stresle başa çıkma tarzlarına etkisinin incelenmesi* (Tez No. 569362) [Yüksek lisans tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Deniz, M. E. (2021). Self-compassion, intolerance of uncertainty, fear of Covid-19, and well-being: A serial mediation investigation. *Personality and Individual Differences*, 177, <https://doi.org/10.1016/j.paid.2021.110824>
- Dugas, M. J., Gosselin, P., & Ladouceur, R. (2001). Intolerance of uncertainty and worry: investigating specificity in a nonclinical sample. *Cognitive Therapy and Research* 25(5), 551-558. <https://doi.org/10.1023/A:1005553414688>
- Duman, N. (2020). Üniversite öğrencilerinde COVID-19 korkusu ve belirsizliğe tahammülsüzlük. *The Journal of Social Science*, 4(8), 426-437. <https://doi.org/10.30520/tjsosci.748404>
- Elçi, D., & Nuri, C. (2022). Özel eğitim öğretmenlerinin Covid-19 sürecinde özel gereksinimli bireylerin eğitimine yönelik yaşadıkları problemler (KKTC Örneği). *International Journal of Su-Ay Development Association (IJOSDA)*, 1(2), 70-95. <http://samder.org/index.php/tst/article/view/61/72>
- Ersöz, F., Ersöz, T., & Konuşkan, Ö. (2016). Belirsizlikle başa çıkmada etkili olan kriterlerin araştırılması: Bir üniversite uygulaması. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(3), 215-232. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/364325>
- Gashi, F. (2020). Kosova toplumunda COVID-19 korkusu, anksiyete ve bireysel dindarlık üzerine bir araştırma. *Trabzon İlahiyat Dergisi*, 7(2), 227-262. <https://doi.org/10.33718/tid.800472>
- Geçgin, F. M., & Sahraç, Ü. (2017). Belirsizliğe tahammülsüzlük ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişki. *Sakarya University Journal of Education*, 7(4), 739-756. <https://doi.org/10.19126/suje.383737>
- Gencer, N. (2020). Pandemi sürecinde bireylerin koronavirüs (Covid-19) korkusu: Çorum Örneği. *USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, 2(4), 1153-1173. <https://doi.org/10.47994/usbad.791577>
- Greco, V., & Roger, D. (2003). Uncertainty, stress, and health. *Personality and Individual Differences*, 34(6), 1057-1068.
- Güdük, Ö., Güdük, Ö., & Vural, A. (2021). Covid-19 küresel salgınında sağlık çalışanlarının belirsizliğe tahammülsüzlüğünün değerlendirilmesi. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 24 (1), 139-150.

- Gündoğan, S. (2021). The mediator role of the fear of Covid-19 in the relationship between psychological resilience and life satisfaction. *Current Psychology*, 40, 6291–6299. <https://doi.org/10.1007/s12144-021-01525-w>
- Haktanir, A., Seki, T., & Dilmaç, B. (2022). Adaptation and evaluation of Turkish version of the fear of COVID-19 scale. *Death studies*, 46 (3), 719-727.
- Karaca, Y., Selçuk, M. H., & Kalaycı, M. C. (2021). Beden eğitimi öğretmenlerinin Covid-19 fobilerinin incelenmesi. *Türkiye Klinikleri Spor Bilimleri Dergisi*, 13(2), 292-301. <https://doi.org/10.5336/sportsci.2020-80011>
- Kasapoğlu, F. (2020). COVID-19 salgını sürecinde kaygı ile maneviyat, psikolojik sağlamlık ve belirsizliğe tahammülsüzlük arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Turkish Studies*, 15(4), 599-614. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44284>
- Kilit, Z., Dönmezler, S., Erensoy, H., & Berkol, T. (2020). Üniversite öğrencilerinde belirsizliğe tahammülsüzlük, endişe ve bilişsel sınav kaygısı ilişkisi. *Ortadoğu Tıp Dergisi*, 12(2), 262-268. <https://doi.org/10.21601/ortadogutipdergisi.741156>
- Kilit, Z., Dönmezler, S., Erensoy, H., & Berkol, T. (2020). Üniversite öğrencilerinde belirsizliğe tahammülsüzlük, endişe ve bilişsel sınav kaygısı ilişkisi. *Ortadoğu Tıp Dergisi*, 12(2), 262-268. <https://doi.org/10.21601/ortadogutipdergisi.741156>
- Kıran, B., Bozkur, B., & Cengiz, Ö. (2020). Üniversite öğrencilerinin umutsuzluk düzeyleri, belirsizliğe tahammülsüzlük ve öz yeterliklerinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28(6), 2401-2409. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.702233>
- Kıvanç, U., & Karataş, Z. (2018). Belirsizliğe tahammülsüzlüğün yordayıcısı olarak endişe ile ilgili olumlu ve olumsuz inançlar. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(4), 1267-1276. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.434169>
- Li, Q., Guan, X., Wu, P., Wang, X., Zhou, L., Tong, Y., ... & Feng, Z. (2020). Early transmission dynamics in Wuhan, China, of novel coronavirus–infected pneumonia. *New England journal of medicine*, 382(13), 1199-1207. <https://doi.org/10.1056/NEJMoa2001316>
- Lin, C. Y. (2020). Social reaction toward the 2019 novel coronavirus (COVID-19). *Social Health and Behavior*, 3(1), 1.
- Nuri, C., & Gökşin, G. B. (2023). Intolerance of uncertainty levels in families of children with special needs during Covid-19 process. *International Journal of Disabilities Sports and Health Sciences*, 6 (3), 316-328. <https://doi.org/10.5222/10.33438/ijds.1288074>
- Özdemir, R. (2021). *Covid-19 pandemisi sürecinde özel bakım merkezi çalışanlarının Covid-19 korkusu ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin çalışma yaşam kalitesine etkisi* (Tez No. 686361) [Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Özer, S., Nuri, C., & Bağlama, B. (2023). Özel eğitim öğretmenlerinin Covid-19 pandemisinde psikolojik iyi oluş düzeylerinin incelenmesi. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 508-521. <https://doi.org/10.47525/ulasbid.1285514>
- Ozgunay, S. E., Akca, F., Karasu, D., Eminoglu, S., & Gamlı, M. (2021). Coronavirüs (COVID-19) pandemi sürecinde, anestezi uzmanlarının yaşadıkları korku düzeyleri ve profilaksi uygulamalarının değerlendirilmesi. *JARSS*, 29(1), 25-31. <https://doi.org/10.5222/jarss.2021.40412>
- Pak, H., Süsen, Y., Nazlıgül, M. D., & Griffiths, M. (2021). The mediating effects of fear of Covid-19 and depression on the association between intolerance of uncertainty and emotional eating

- during the Covid-19 pandemic in Turkey. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 1-15. <https://doi.org/10.1007/s11469-021-00489-z>
- Parashar, D., & Aleem, S. (2022). Life Orientation, Life Satisfaction and Well-being among School Teachers during COVID Pandemic. *Indian Journal of Positive Psychology*, 13(3), 216-221.
- Parlapani, E., Holeva, V., Nikopoulou, V. A., Sereslis, K., Athanasiadou, M., Godosidis, A., ... & Diakogiannis, I. (2020). Intolerance of uncertainty and loneliness in older adults during the Covid-19 pandemic. *Frontiers in Psychiatry*, 11, 1-12. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2020.00842>
- Sabouri, S., Gerber, M., Lemola, S., Becker, S. P., Shamsi, M., Shakouri, Z., ... & Brand, S. (2016). Examining Dark Triad traits in relation to sleep disturbances, anxiety sensitivity and intolerance of uncertainty in young adults. *Comprehensive psychiatry*, 68, 103-110. <https://doi.org/10.1016/j.comppsy.2016.03.012>
- Sarıçalı, M., Satici, S. A., Satici, B., Göçet-Tekin, E., & Griffiths, M. D. (2020). Fear of Covid-19, mindfulness, humor, and hopelessness: A multiple mediation analysis. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 20, 2151–2164. <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00419-5>
- Sarıçam, H., Erguvan, F., Akın, A., & Akça, M. (2014). Belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği BTÖ 12 Türkçe formu geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Route Educational and Social Science Journal*, 1(3), 148-157. <https://dx.doi.org/10.17121/ressjournal.109>.
- Satici, B., Göçet-Tekin, E., Deniz, M. E., & Satici, S. A. (2020). Adaptation of the Fear of COVID-19 Scale: Its association with psychological distress and life satisfaction in Turkey. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 19, 1980–1988. <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00294-0>
- Satici, B., Sarıçalı, M., Satici, S. A., & Griffiths, M. D. (2020). In tolerance of uncertainty and mental wellbeing: Serial mediation by rumination and fear of COVID-19. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 20, 2731–2742. <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00305-0>
- Sayiner, B. (2023). Pandemi sonrası toplumda belirsizliğe tahammülsüzlüğün psikolojik etkileri. *İnsan ve İnsan*, 10 (35), 47-64. <https://doi.org/10.29224/insanveinsan.1188128>
- Şimşir, Z., Koç, H., Seki, T., & Griffiths, M. D. (2021). The relationship between fear of Covid-19 and mental health problems: A meta-analysis. *Death Studies*, 46 (3), 515-523. <https://doi.org/10.1080/07481187.2021.1889097>
- Sternheim, L. C., Fisher, M., Harrison, A., & Watling, R. (2017). Predicting intolerance of uncertainty in individuals with eating disorder symptoms. *Journal of Eating Disorders*, 5(1), 1-9. <https://doi.org/10.1186/s40337-017-0152-4>
- Talidong, K. J. B., & Toquero, C. M. D. (2020). Philippine teachers' practices to deal with anxiety amid COVID-19. *Journal of Loss and Trauma*, 25(6-7), 573-579. <https://doi.org/10.1080/15325024.2020.1759225>
- Taşçı, S. (2021). Evaluation of emergency distance language education: Perspectives of ELT students. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 286-300. <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.877657>
- TC Sağlık Bakanlığı (2020). *COVID-19 (SARS-CoV2 Enfeksiyonu) Rehberi*. <https://acilafet.saglik.gov.tr/TR-64674/covid-19-sars-cov2-enfeksiyonu-rehberi.html> adresinden 16.07.2020 tarihinde erişilmiştir.

- Tortumlu, M., & Uzun, K. (2023). Belirsizliğe tahammülsüzlüğün akademisyenlerin yaşam doyumu üzerindeki etkisinde psikolojik sağlamlığın ve yaşamdaki anlam arayışının aracı rolü. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21 (2), 41-62. <https://doi.org/10.18026/cbayarsos.1094787>
- Wang, Z., Chen, X., Lu, Y., Chen, F., & Zhang, W. (2020). Clinical characteristics and therapeutic procedure for four cases with 2019 novel coronavirus pneumonia receiving combined Chinese and Western medicine treatment. *Bioscience trends*, 14(1), 64-68. <https://doi.org/10.5582/bst.2020.01030>
- Wheaton, M. G., & Ward, H. E. (2020). Intolerance of uncertainty and obsessive-compulsive personality disorder. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*, 11(5), 357-364. <https://doi.org/10.1037/per0000396>
- Wheaton, M. G., & Ward, H. E. (2020). Intolerance of uncertainty and obsessive-compulsive personality disorder. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*, 11(5), 357. <https://doi.org/10.1037/per0000396>
- Williams, B. M., & Levinson, C. A. (2021). Intolerance of uncertainty and maladaptive perfectionism as maintenance factors for eating disorders and obsessive-compulsive disorder symptoms. *European Eating Disorders Review*, 29(1), 101-111. <https://doi.org/10.1002/erv.2807>
- Yang, Q. van den Bos, K., & Li, Y. (2021). Intolerance of uncertainty, future time perspective, and self-control. *Personality and Individual Differences*, 177, <https://doi.org/10.1016/j.paid.2021.110810>.
- Yıldırım, T.T., Atas, O., Asafov, A., Yıldırım, K., & Balibey, H. (2020). Psychological status of healthcare workers during the COVID-19 pandemic. *Journal of the College of Physicians and Surgeons Pakistan*, 20(30), 31-40. <https://doi.org/10.29271/jcsp.2020.06.26>